

'Ongelijkheid gaat om meer dan geld'

Sommige mensen zijn te rijk. Dat vindt politiek filosoof **Dick Timmer** (32). Over waar de grens ligt kan gediscussieerd worden. Over het principe volgens hem niet. 'Weinig mensen stellen zich de vraag wanneer mensen te arm zijn.'

© JANNIK STEGEN

Timmer schreef na een doctoraat over een mogelijke rijkdomsgrens nu ook het boek *Sommige mensen zijn te rijk*. Zelf laat de politiek filosoof zich niet op een specifiek bedrag vastpinnen. Er zijn nochtans voorbeelden genoeg van waar die grens zou kunnen liggen. In haar boek *Limitarisme* schoof filosoof Ingrid Robeyns (Universiteit van Utrecht) eind 2023 de bovengrens van 10 miljoen euro naar voren. Datzelfde jaar verwees ook Timmer zelf in een interview met de Nederlandse *de Volkskrant* naar onderzoek van Robeyns op het omslagpunt van 2,2 miljoen euro: Nederlanders vinden dat iemands leven boven dat bedrag niet langer verbetert.

Nu blijft Timmer weg van concrete bedragen. "Na dat interview zag je dat het debat alleen nog ging over de vraag wat je voor 2,2 miljoen euro zoal kunt kopen. Dat is hoe media werken. Zo raakte het achterliggende idee helemaal ondergesneeuwd."

Belangrijker volgens u is om het over 'fundamentele gelijkheid' te hebben. Wat bedoelt u daarmee?

"Dat mensen in gelijke verhoudingen tot elkaar staan. Dat betekent niet dat iedereen exact hetzelfde moet hebben - er kunnen wel degelijk ongelijke porties zijn.

"Wel stel ik voor om bepaalde grenzen te stellen aan de ongelijkheid die kan ontstaan - op het moment dat de economische verschillen zo groot worden dat er hiërarchieën ontstaan waarbij het belang van sommige mensen stelselmatig ondergeschikt wordt gemaakt aan het belang van anderen, bijvoorbeeld."

Volgens u bedreigt een groeiende ongelijkheid onze samenleving. Op welke manier?

"In Nederland zegt het Sociaal en Cultureel Planbureau al lang dat je naast economische verschillen bijvoorbeeld ook naar de verschillen in gezondheid moet kijken. Ons Centraal Bureau voor de Statistiek heeft uitgerekend dat de rijkste 20 procent mannen gemiddeld negen jaar langer leeft dan de armste 20 procent.

"Zelf heb ik het in mijn boek over het kapitaalkwartet: over hoe mensen een verschillend economisch, persoonlijk, cultureel en sociaal kapitaal hebben. Er is logischerwijs het geld waarmee je dingen kunt kopen, maar ook de opleiding die je hebt gevolgd kun je als een vorm van kapitaal zien.

"In heel wat landen maken wetenschappers de analyse dat de verschillen tussen mensen groter worden. Er ontstaat een groep van mensen met bijzonder veel geld, maar die ook hoger scoort op bijvoorbeeld opleiding, gezondheid of het sociale netwerk waarop ze kunnen terugvallen. Daarnaast is er een groep die op al die verschillende soorten kapitaal laag scoort. Vroeger kwamen die twee groepen, de allerrijksten en allerarmsten, elkaar nog tegen in kerken of bibliotheken. Nu niet meer. Er is steeds meer segregatie, tot in woonwijken. Zo wordt de samenleving uit elkaar getrokken."

Klopt dat wel? In tegenstelling tot pakweg honderd jaar geleden zitten zo goed als alle kinderen nu juist veel eerder en langer samen op school, bijvoorbeeld. (*glimlacht*) "Als je ver genoeg teruggaat in de tijd, vind je altijd wel een vergelijkingspunt waarbij maatschappijen nog hiërarchischer waren. Het klopt in elk geval voor de allerrijksten en allerarmsten. Dat zeg ik niet; dat zegt het Nederlands Sociaal en Cultureel Planbureau."

Wat dan met de middenklasse, de groep daartussen?

"Die is inderdaad minder gesegregeerd.

Pieter Gordts interviewt een expert over een actuele economische kwestie

CELEBRATIONS

Daar zie je ook meer verschuivingen, bijvoorbeeld van kinderen die opgroeien in de lage middenklasse en naar de hoge middenklasse 'stijgen'. Waar zag je die verschuivingen de afgelopen vijftien jaar niet? Bij de allerrijksten. Die groep is het zekerst over zijn economische positie: ouders weten er hun vermogen het best door te geven aan hun kinderen.

"Om terug te komen op uw voorbeeld: in Nederland wordt nu een discussie gevoerd over de invloed van geld op onderwijs. We hebben lang gedacht dat als onderwijs maar gewoon voor gelijke kansen zorgt, het verder niet zoveel uitmaakt. Dat de ongelijkheid die nadien ontstaat misschien wel rechtvaardig is. Heb je talent en toon je nadien inzet, dan mag je die ongelijkheid best belonen.

"Maar nu kiezen steeds meer mensen voor schaduwonderwijs, zoals bijlessen of priv  onderwijs. In een wereld waarin sommige kinderen op basis van hun portemonnee veel gemakkelijker een goede opleiding krijgen, ontstaan er verschillen tussen de kansen die kinderen later in hun leven krijgen. Dat is het venijnige: het beste willen voor je kind, bijvoorbeeld in het onderwijs, gaat soms ten koste van de positie die andere kinderen hebben."

Of zoals u schrijft: ook het feit dat u 's avonds voorleest aan uw kinderen leidt tot ongelijkheid. Niet elke ouder kan dat doen. Tegelijk is het geheel normaal dat u uw kinderen voorleest. Dus waar trek je dan de grens?

"Het is sowieso een heel moeilijke vraag waar in het publieke debat eigenlijk niet zoveel aandacht voor is. Ik schaar me achter de filosofen Harry Brighouse en Adam Swift: het is rechtvaardig om een kind te bevoordelen om de band tussen ouder en kind te versterken. Of wanneer het voor het welzijn van het kind echt noodzakelijk is: een kind met een chronische ziekte een heel duur medicijn geven omdat het anders niet kan genezen.

"Bij schaduwonderwijs of erfenissen en schenkingen kun je je echter afvragen wat dat doet aan de band tussen ouder en kind. Als het de bedoeling is om je kind een voorsprong te geven of een bepaalde maatschappelijke positie of status door te geven, moet je een grens trekken.

"Ongelijkheid gaat dus om meer dan geld alleen. Het heeft ook te maken met je sociaal en cultureel kapitaal. Het helpt ook als je uit een gezin komt met ouders die veel lijntjes met belangrijke mensen hebben."

Dat is het ironische: u benadrukt continu dat ongelijkheid om meer dan louter geld gaat ... om dan toch een boek te schrijven over geld. Waarom is geld zo'n goede graadmeter om het over ongelijkheid te hebben?

"Natuurlijk is geld belangrijk. Steeds meer wordt geld een middel om ook op andere vlakken van kapitaal hoog te scoren. Zoals ik al zei: mensen met een groot financieel vermogen leven langer en gezonder. Ten tweede is geld belangrijk in ons debat over herverdeling. Daar heb ik op willen inspelen: voor veel mensen is dat waar politiek en het publieke debat over gaan: belastingen. Wil je het over herverdeling hebben, dan denken mensen automatisch aan geld."

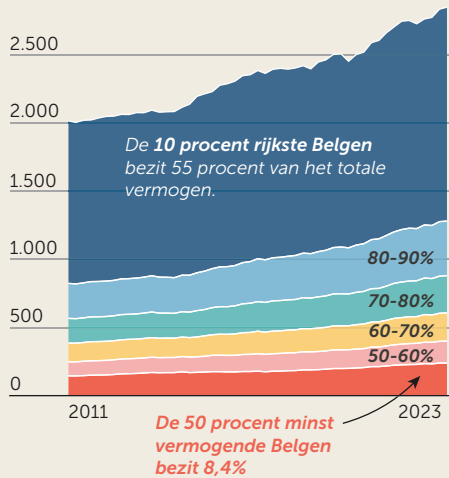
In het nawoord van uw boek schrijft u dat het woord 'herverdeling' is gekaapt. Wat bedoelt u daarmee?
"Ik wilde eigenlijk een boek schrijven over herverdeling. Dat werd

Dick Timmer,
**Sommige mensen
zijn te rijk,**
De Geus, 144 p., 17,50 euro

Netto vermogen van de huishoudens in België

In miljard euro

BRON NBB

er uiteindelijk een over gelijkheid. Als wetenschapper maak ik de zaken natuurlijk graag zo abstract mogelijk. (*lacht*)

"Ik denk dat een boek over gelijkheid belangrijker is. Weet je wat Van Dale als definitie geeft voor herverdelen? Dat je zaken opnieuw, anders verdeelt. Terwijl wij het doorgaans zien als dingen gelijk verdelen. Gebruik je de definitie van Van Dale, dan zie je dat we sowieso herverdelen: in de politiek via belastingen, toeslagen en subsidies, maar ook in het onderwijs, de gezondheidszorg en economie. Eigenlijk verdelen we continu kapitaal en macht.

"Wij hebben in Nederland momenteel een discussie over de bedrijfsopvolgingsregeling: een regeling rond de erfbelasting waarbij als je een bedrijf erft van je ouders, een groot deel ervan wordt vrijgesteld van belasting. Daarvan profiteren vooral grote families en bedrijven. Bovendien is het niet doelmatig: het kost meer dan het opbrengt. Eigenlijk herverdeel je dan ook, namelijk publiek geld richting al rijke families. Dat toont hoe de vraag of je wilt herverdelen zinloos is. Je doet het sowieso al. Dus is de enige relevante vraag: hoe willen we dan herverdelen? Welke kant willen we op?"

Zo komen we bij de basisstelling van het boek: sommige mensen zijn te rijk. Wanneer is iemand dan te rijk?

"Het grappige is dat weinig mensen zich die vraag stellen als het over armoede gaat. Er bestaat heel veel onderzoek naar waar de armoedegrens ligt. Daar bestaat best veel consensus over: we gebruiken zo'n grens internationaal op verschillende manieren. Terwijl die exacte grens een enorme impact heeft: 40 euro meer of minder maakt een wereld van verschil.

"Vragen over een mogelijke rijkdomsgrens en of je iemand mag vragen om een deel welvaart af te staan, zien we dan weer als onoverkomelijk. Dus in plaats van het te hebben over het specifieke getal, moeten we een collectief debat voeren vanuit verschillende expertises en invalshoeken over de vraag hoeveel rijkdom nog te rechtvaardigen is. Ik wil daarmee niet zeggen dat je alles boven die grens sowieso moet wegbelasten. De vraag is vooral wat het oplevert om meer te verdienen dan die bovengrens. En of dat prioriteit moet krijgen op de belangen van mensen die onder de armoedegrens leven. Dat is het min-voor-max-

principe dat ik naar voren schuif.

"Dat principe stelt dat je mensen zonder bestaanszekerheid - plat gezegd mensen die in armoede leven - voorrang moet geven in verdelingsvraagstukken, of die nu gaan over gezondheid, wonen, inkomen, vermogen enzovoort. En je moet hun belangen altijd voorrang geven boven die van mensen die al veel meer dan genoeg hebben, zij die boven het bestaansmaximum leven.

"Van stikstof en asiel tot klimaat: overal komt de vraag op tafel hoe lusten en lasten worden verdeeld. Als je zou zeggen dat je om een voordeel te bekomen voor mensen zonder bestaanszekerheid bepaalde mensen, die al veel meer dan genoeg hebben, niet wilt treffen, is dat onrechtvaardig. Dat gaat in tegen de gelijke waarde die mensen hebben."

Tegelijk is dat debat nog nooit zo aanwezig geweest. Zelfs de G20 denkt na over een vermogenstaks.

"Klopt, maar dan gaat het over de concrete voorstellen. Dat debat wordt snel zinloos als we het niet ook over de onderliggende waarden en vragen hebben. Een van de centrale vragen in mijn boek is waar het recht op eigendom vandaan komt. Waarom? Je ziet in debatten rond de erfbelasting of andere vermogensbelastingen dat mensen makkelijk weggelaten als ze belastingen 'diefstal' of 'gelegaliseerde roof' noemen.

"Maar waarom hebben we eigenlijk recht op eigendom? Volgens mij is het een afspraak, net zoals dat iemand die van rechts komt voorrang heeft in het verkeer. Toch doen we vaak alsof dat recht absoluut en onaantastbaar is. Daarmee bevestigen we het status quo: mensen bezitten nu eenmaal dingen en die mag je niet afpakken. In de eeuwenlange traditie van het nadenken over gelijkheid is er nauwelijks iemand die dat verdedigt.

"Gelijkheid wordt nooit gezien als: 'Laten we de boel gelijk verdelen en dan breekt de utopie aan.' Terwijl het debat over gelijkheid vaak wel neerkomt op platte varianten van dat argument."

U schuift in uw boek zelf een miljonairs-taks naar voren als een manier om het min-voor-max-principe na te streven. In België probeert de federale regering nu een meerwaardebelasting in te voeren. Wat denkt u daarvan?

"Op basis van wat ik gelezen heb over jullie meerwaardebelasting zou ik zeggen dat het gaat om het zoveelste debat over een belasting die vermogen probeert te belasten. En net zoals bij de erfbelasting zie je dan de framing dat de gewone man daardoor het hardst getroffen wordt.

"Maar als het gaat over de waarde van zo'n belasting: ik denk dat we er niet onderuit kunnen dat we de inkomsten uit kapitaal - of het nu over dividenden, erfenissen of wat dan ook gaat - meer moeten belasten. Die inkomsten worden immers steeds minder belast dan de inkomsten uit arbeid. De verschillen worden groter.

"En waarom moet dat? Omdat onze politieke gelijkheid en sociale vrijheid op het spel komen te staan en hiërarchieën op de loer liggen. Omdat we geld nodig hebben om de welvaartsstaat, maar ook veiligheid en defensie te financieren. Alleen voeren we dat laatste debat over waarde onvoldoende."

'HET BESTE VOOR JE KIND WILLEN, BIJVOORBEELD IN HET ONDERWIJS, GAAT SOMS TEN KOSTE VAN DE POSITIE VAN ANDERE KINDEREN'